

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԱՐԵՎԵԼԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

(Գիտական հոդվածների պարբերական ժողովածու)

№ 12

***Նվիրվում է պրոֆեսոր Գուրգեն Մելիքյանի ծննդյան
80-ամյակին***

**ԵՐԵՎԱՆ
ԵՊՀ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
2016**

ЕРЕВАНСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ

ВОПРОСЫ ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
(Периодический сборник научных статей)
№ 12

*Посвящается 80-летию профессора
Гургена Меликяна*

Ереван
Издательство ЕГУ
2016

YEREVAN STATE UNIVERSITY

PROBLEMS OF ORIENTAL STUDIES

(serial scholarly journal)

№ 12

*Dedicated to the 80th birthday anniversary of professor
Gurgen Melikyan*

YEREVAN
YSU PRESS

2016

3

**Հրատարակվում է Երևանի պետական համալսարանի
արևելագիտության ֆակուլտետի
գիտական խորհրդի որոշմամբ**

Ժողովածուի 12-րդ հատորի հրատարակումը ԵՊՀ
արևելագիտության ֆակուլտետի պրոֆեսորասախոսական
անձնակազմի համեստ նվերն է պրոֆեսոր
Գուրգեն Մելիքյանի ծննդյան 80-ամյակին

Խմբագրական խորհուրդ՝

- Մելիքյան Գուրգեն - Բ. գ. թ., պրոֆեսոր (*նախագահ*)
Ասատրյան Գառնիկ - Բ.գ.դ., պրոֆեսոր
Խաչիկյան Մարգարիտա - Բ.գ.դ., պրոֆեսոր
Խառատյան Ալբերտ - Կ.գ.դ., պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ թղթակից-անդամ
Կարաբեկյան Սամվել - Բ.գ.թ., դոցենտ
Հովհաննիսյան Լավրենտի - Բ.գ.դ., պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ թղթ.-անդամ
Մելքոնյան Ռուբեն - Բ.գ.թ., դոցենտ
(*համարի պատասխանատու*)
Ոսկանյան Վարդան - Բ.գ.թ., դոցենտ
Սարգսյան Լևոն - Կ.գ.դ., պրոֆեսոր
Սաֆարյան Ալեքսանդր - Կ.գ.թ., պրոֆեսոր
Սաֆրաստյան Ռուբեն - Կ.գ.դ., պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս
Տոնիկյան Սոնա - Բ.գ.թ., դոցենտ

© ԵՊՀ հրատ., 2016

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՊՀ ՌԵԿՏՈՐ ԱՐԱՄ ՍԻՄՈՆՅԱՆԻ
ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ ՈՒՂԵՐՁԸ ՊՐՈՖԵՍՈՐ
ԳՈՒՐԳԵՆ ՄԵԼԻՔՅԱՆԻ 80-ԱՄՅԱ
ՀՈՔԵԼՅԱՆԻ ԱՌԹԻՎ 5

ԳՈՒՐԳԵՆ ՄԵԼԻՔՅԱՆԸ 80 ՏԱՐԵԿԱՆ Է 8

ԱՐԱԲԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ
ՍԵՄԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Դավիթ Հովհաննիսյան
ՖԱԹԻՄԱՆ՝ ՈՐՊԵՍ ՇԻԱՅԱԿԱՆ
ԿՐՈՆԱԴԻՑԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ
ԱՌԱՆՑՔԱՅԻՆ ԿԵՐՊԱՐ 12

Հայկ Քոչարյան
ԻՆՏԵԼԵԿՏՈՒԱԼ ՄԵՆԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՈՐՊԵՍ ՀԱՄԱՐԱԿՈՒԹՅԱՆ ԱՌՈՂՋԱՑՄԱՆ
ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ. ԻԲՆ ԲԱԶԱ 20

Գ. Գևորգյան
Է. Ասատրյան
ՍՈՒԵԶԻ ՃԳՆԱԺԱՍԸ ԵՎ ԵԳԻՊՏՈՍԻ
ՌԱԶՄԱՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՈՐ
ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆ ԱՐԱԲԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ 30

Է. Ասատրյան
ՆԱՍԵՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ. ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ
ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹ 45

**ԹՅՈՒՐՔԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ
ՕՍՄԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ**

Ռուբեն Մելքոնյան

ՎԱԶԳԵՆ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ 1961 Թ.
ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԱՏԱՐԱԾ ԱՅՑԻ ՈՐՈՇ
ՄԱՆՐԱՄԱՍՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ (ԱՐԽԻՎՍՅԻՆ
ՓԱՍՏԱԹՂԹԵՐԻ ԼՈՒՅՄԻ ՆԵՐՔՈ)..... 58

Ալեքսանդր Սաֆարյան

ԹՅՈՒՐՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ՝ ԶԻՅԱ
ԳՅՈՔԱԼՓԻՑ ՀԱՐՅՈՒՐ ՏԱՐԻ ԱՆՑ 67

Լուսինե Սահակյան

ՀԱՄՇԵՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԵՌԱԳՐԵՐՈՒՄ 80

Անի Սարգսյան

ԲՆՈՒԹՅԱՆ ԹԵՄԱՏԻԿԱՆ ԲԱՔԻԻ ԴԻՎԱՆՈՒՄ 97

Միրանույշ Գալշոյան

ՕՍՄԱՆՅԱՆ ԿԱՅՄՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ
ԹՈՒՐՔՄԵՆԱԿԱՆ ՑԵՂԵՐԻ ԲՈՆԻ
ՎԵՐԱԲՆԱԿԵՑՄԱՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁԸ
ՅԱՇԱՐ ՔԵՄԱԼԻ «ՀԱԶԱՐ ՈՒ ՄԻ ՑՈՒԼԵՐԻ
ԼԵԳԵՆԴԸ» ՎԵՊՈՒՄ 109

Նաիրա Գինոսյան

ՀԱՅԵՐՆ ՕՍՄԱՆՅԱՆ ԿԱՅՄՐՈՒԹՅԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ
ԿՅԱՆՔՈՒՄ (XIX ԴԱՐԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԿԵՍ –
XX ԴԱՐԻ ՍԿԻԶԲ) 120

Արա Ազատյան

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐԱՊՈԼԻ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐԸ ՀԱՅ
ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ 139

Արթուր Դումանյան
ԲԱՆԱԿԻ ԴԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ԿՅԱՆՔՈՒՄ 1920-1970-ԱԿԱՆ ԹՎԱԿԱՆՆԵՐԻՆ.
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ 158

Արշակ Գևորգյան
1960 Թ. ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱԿԱՆ
ՀԵՂԱՇՐՋՄԱՆ ԱՄՆ-Ի ՆԵՐԳՐԱՎՎԱԾՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐՑԻ ՇՈՒՐՋ 180

Հայկ Մարգարյան
ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ԽՈՇՈՐ ՔԱՂԱՔՆԵՐԻ ՄՈՒՆԻՑԻՊԱԼ
ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ
ԵՐԿՐԻ ՕՐԵՆՍԴՐԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐՈՒՄ ԿԱՏԱՐՎԱԾ
ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ 196

Նաիրա Պողոսյան
ՌՈՒՄ-ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ԱՐՏԱՑՈՂՈՒՄԸ ԱՀՄԵԴ ՋԵՄԱԼ ՓՈՇԱՅԻ
ՀՈՒՇԵՐՈՒՄ 208

Լիլիթ Մովսիսյան
ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ
ԷԼԵԿՏՐՈՆԱՅԻՆ ԼՐԱՏՎԱՄԻՋՈՑՆԵՐԻ՝
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՎ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԲՆՈՒՅԹԻ
ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄՆԵՐԻ ԲԱՌԱՊԱՇԱՐԱՅԻՆ
ՊԱՏԿԵՐԸ 217

Ժալդաս Աղիբաև
ՂԱԶԱԽՍՏԱՆ-ՀԱՅԱՍՏԱՆ. ՄԻՋՊԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ
ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ (ռուսերեն) 225

ԻՐԱՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Գուրգեն Մելիքյան
«ՓԻՅԱԹԱԹԱՆ ՓԻԼԸ ՂԱՆԴԱՂՈՒՄ» ԱՐՑԱԽԻ
ԲԱՐԲԱՌՈՒՄ ՄԻ ՔԱՆԻ ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ
ՓՈԽԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ 236

Վարդան Ոսկանյան
ՈՐՈՇ ՀԱՅԿԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
ԿՈՎԿԱՍՅԱՆ ՊԱՐՍԿԵՐԵՆՈՒՄ 240

Հասմիկ Կիրակոսյան
ԲԱՐԲԱՌԱՅԻՆ ՄԻԱՎՈՐՆԵՐ ԻՐԱՆԱԿԱՆ
ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՄ 249

Քնարիկ Միրզոյան
Թադևոս Չարչյան
ՈՐՈՇ ՊԱՐԿԵՐԵՆ ՓՈԽԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
ԹԱԹԱՐԵՐԵՆՈՒՄ (անգլերեն) 255

Արտյոմ Տոնոյան,
Հովհաննես Սարգսյան
ՀԵՏՄԱՐԶՊԱՆԱԿԱՆ ԱՂՎԱՆՔՈՒՄ «ՔՈՒՐԴ»
ԱՆՎԱՆ ՄԻ ՔԱՆԻ ԱՐԱԲԱԿԱՆ
ՀԻՇԱՏԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԽՆԴԻՐԸ 262

Ահարոն Վարդանյան
ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԲԱՐԲԱՌՈՒՄ ՆՈՐ ԻՐԱՆԱԿԱՆ ՈՐՈՇ
ՓՈԽԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ 273

Թերեզա Ամրյան

ՍՈՒՖԻԱԿԱՆ ՍԻՐՈ ԵՎ ԱՐԲԵՑՈՒՄԻ ԳԱՂԱՓԱՐԸ
ԵԶԴԻԱԿԱՆ ԿՐՈՆԱԿԱՆ ՀԻՄՆԵՐՈՒՄ 281

Սվետլանա Հարությունյան

ԶՐԱԴԱՇՏԱԿԱՆ ՏՈՆԱՑՈՒՅՑԸ ԵՎ ԳԼԽԱՎՈՐ
ՏՈՆԵՐԸ 295

Լիլիթ Սաֆրաստյան

ԻՐԱՆԱԿԱՆ ՎՏԱՐԱՆԴԻ ԿԻՆՈՅԻ ՆՈՐԺԱՄԱՆԱԿՅԱ
ԸՆԿԱԼՈՒՄՆԵՐԸ. ՄՈՀՍԵՆ ՄԱԽՄԱԼԲԱՖ, ՇԻՐԻՆ
ՆԵՇԱՏ 304

Գառնիկ Գևորգյան

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՎԵՊԻՑ (ԴԱՍԹԱՆԻՑ)
ՊԱՏՄԱՎԵՊ 320

Հովհաննես Խոբիկյան

ԿԱՐԻԱՆ ԱՔԵՄԵՆՅԱՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ 331

Արմեն Իսրայելյան

ԻՐԱՆԻ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ԱՄԲՈՂԶԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆԸ
ՍՊԱՌՆԱՑՈՂ ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐՆ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ
ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆԻՑ ՀԵՏՈ 344

ԳՈՒՐԳԵՆ ՎՐԵԺԻ ՄԵԼԻՔՅԱՆ 355

ՊՐՈՑԵՍՈՐ ԳՈՒՐԳԵՆ ՎՐԵԺԻ ՄԵԼԻՔՅԱՆԻ
ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՎ ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԻ ԸՆՏՐԱՆԻ 367

**ԿԱՐԻԱՆ ԱՔԵՄԵԼՅԱՆ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՎԱՐՉԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ**

Բանալի բառեր. Հերոդոտոս, սատրապություն, տեղեկություններ, Կարիա, կարիացիներ, կարիական քաղաքներ, Հալիկաոնասոս, Աքեմենյան Պարսկաստան

Աքեմենյան Պարսկաստանի սատրապությունների մասին Հերոդոտոսի տեղեկություններից պարզվում է, որ Կարիան մտնում էր I սատրապության կազմի մեջ: Հերոդոտոսը հայտնում է, որ «Հոնիացիներից, Ասիայի մագնեսյաններից, Էոլյաններից, կարիացիներից, լյուկիացիներից և միլյուացիներից և պամփյուկիացիներից, քանի որ նրանց բոլորի համար սահմանվել էր մեկ ընդհանուր հարկ, ստացվում էր չորս հարյուր տաղանդ արծաթ: Այս էլ Դարեհը հաստատեց որպես առաջին նահանգ»¹: Հերոդոտոսը Կարիայի և կարիացիների մասին հաղորդում է նաև այլ տեղեկություններ, որոնք կքննենք հին աղբյուրների համադրության լույսի ներքո:

Դասական աղբյուրների Կարիան մասնագիտական գրականության մեջ լեզվաբանական տեսանկյունից նույնացվել է իսթական աղբյուրների Կարկիա-Կարկիսա երկրի հետ, ինչը սակայն որոշակի դժվարություններ է ներկայացնում աշխարհագրական առումով²: Հոմերոսի «Իլիական»-ում կարիացիները

---

* Պատմական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ, ՀՀ ԳԱԱ արևելագիտության ինստիտուտի, Իրանի բաժնի ավագ գիտաշխատող, Շիրակի Մ. Նալբանդյանի անվան պետական համալսարանի Պատմության, իրավագիտության և նրանց դասավանդման մեթոդիկաների ամբիոնի վարիչ:

¹ Հերոդոտոս, Պատմություն ինը գրքից, թարգմանությունը Ս. Կրկյաշարյանի (այսուհետև՝ Հերոդոտոս), Երևան, 1986, III, 90:

² Adiego J. I., *The Carian Language*, Brill, Leiden, Boston, 2007, p. 1; Garstang J., Gurney O. R., *The Geography of the Hittite Empire*, London, 1959, p. 108; Herda A.,

Նաստեսի գլխավորությամբ տրոյացիների կողմից կռվում են հելլենների դեմ: Հետաքրքիր է, որ հույն հեղինակը միաժամանակ ուրվագծում է կարիացիների բնակության տարածքը՝ նրանց տեղադրելով Մեանդրոս գետի հովտում, Միլետում, Ֆրթիրոսում ու հյուսիսում մինչև Միկալե³: «Բարբարոս կարիացիների»⁴ բնակության նման սահմանները հավանաբար խոսում են, այսպես կոչված, նախնական Կարիայի մասին, որտեղից կարիացիները, որոնց Ստրաբոնը կա՛մ նույնացնում է լելեզների հետ, կա՛մ համարում տարբեր ցեղեր, հոնիացիների ճնշման տակ հեռացել էին⁵ դեպի հարավ-արևելք: Հումերոսը կարիացիներին և լելեզներին հիշատակում է առանձին-առանձին⁶, այսինքն՝ չի նույնացնում երկու ժողովուրդներին:

Հեկատեսու Միլետացին հիշատակում է բազմաթիվ կարիական քաղաքներ, ընդ որում՝ Միլետը տեղադրում է հոնիական

Greek (and our) views on the Karians, *Luwian Identities: Culture, Language and Religion Between Anatolia and the Aegean*, Brill, Leiden, Boston, 2013, p. 433. Կարիացիների լեզուն պատկանել է անատոլիական լեզուների հնդեվրոպական ընտանիքին, ավելի ճիշտ այսպես կոչված լուվիական խմբին (Adiego J. I., *The Carian Language*, pp. 4-5; Yakubovich I., *The Carian Language*, by Ignacio J. Adiego, «*Journal of Near Eastern Studies*», Vol. 71, № 1, 2012, p. 131):

³ Հոմերոս, Իլիական, հին հունարեն բնագրից թարգմանեց Հ. Համբարձումյան, Երևան, 1955, II, 870: Հմմտ. Страбон, География в 17 книгах, перевод, статья и комментарии Г. А. Стратановского, Ленинград, 1964, с. 592. Ֆրթիրոսը հավանաբար նույնանուն է Պլինիոս Ավագի Ֆյուրիթեսին (տե՛ս Pliny, *Natural History*, Vol. II, with an English translation by H. Rackham, Cambridge-Massachusetts-London, 1947, Loeb Classical Library, XXXI, 115, p. 306) կամ էլ Լաթոնոսին, չնայած Ստրաբոնը նույնացնում է Լաթոնոսին զուգահեռ ընկած Գրիոս անունով լեռներին (տե՛ս Страбон, с. 595; «*Dictionary of Greek and Roman Geography*», ed. by W. Smith, Vol. II, Boston, 1857, p. 625): Թուկիդիդեսը Մեանդրոսի հովիտը ևս տեղադրում է Կարիայում (տե՛ս Фукидид, История, пер. Ф. Мищенко, Москва, 2012, с. 136): Ֆրթիրոսը նույնանուն է ներկայիս Բեշպարմակին (տե՛ս Herda A., *Greek (and our) views on the Karians*, p. 430):

⁴ Herda A., *Greek (and our) views on the Karians*, pp. 429, 471.

⁵ Страбон, с. 68, 293, 536. Լելեզների անունը, թերևս, կապված է ինթական լուվախի «օտարական» բառի հետ (տե՛ս Дьяконов И. М., *Предыстория армянского народа*, Ер., 1968, с. 118):

⁶ Հոմերոս, X, 429-430:

Կարիայում⁷, ինչը նշանակում է, որ հոնիացիների ճնշման տակ կարիացիները շարժվել էին դեպի հարավ: Սկիլաքս Կարիանդացին Կարիայի մեջ է մտցնում ոչ միայն Միլետը և բազում այլ քաղաքներ, այլև Հերակլեան՝ ներկայիս Քապի-Քերենի ավերակները: Ընդ որում, դատելով պատմիչի տեղեկություններից, կարելի է ենթադրել, որ Հռոդոսը վարչական առումով մտել է Կարիայի մեջ⁸: Լաթմոս լեռը (թուրքերեն Բեթչեկ Փարմակ⁹) և Լաթմոսյան Հերակլեան՝ Միլետից արևմուտք¹⁰ կարիական բարբառի սահմանների մեջ է մտցնում Պլինիոս Ավագը¹¹:

Հերոդոտոսի տեղեկություններից պարզվում է, որ կարիացիները մինչև Աքեմենյանների տիրապետությունը մտնում էին Կրետոսի տերության մեջ¹²: Հերոդոտոսը նաև հայտնում է, որ կարիացիները, որոնք կոչվում էին լելեզներ, Փոքր Ասիա են եկել կղզիներից և հնում նրանք հպատակ էին Կրետեի կիսապատմական-կիսաառասպելական թագավոր Մինոսին¹³: Համաձայն պատմիչի հաջորդ տեղեկությունների՝ դորիացիների և հոնիացիների ճնշման հետևանքով կարիացիները տեղահանվում են կղզիներից և գալիս մայրցամաք՝ Փոքր Ասիա: Այդուհանդերձ Հերոդոտոսը նաև հայտնում է, որ կարիացիները իրենց համարում են մայրցամաքի տեղաբնիկներ և իրենց եղբայրակից են համարում մյուսիացիներին և յուդիացիներին՝ մատնացույց անելով Մյուլասայում՝ ներկայիս Միլաս քաղաքում¹⁴ գտնվող

---

⁷ Müller C., *Fragmenta Historicorum Graecorum*, Vol. I, Parisii, 1841, fr. 225-239, pp. 15-16.

⁸ Скилак Кариандский, *Перипл обитаемого моря*, “Вестник древней истории”, 1988, № 2, с. 262.

⁹ Cramer J. A., *A Geographical and Historical Description of Asia Minor*, Vol. I, Oxford, 1832, p. 394.

¹⁰ Bryce T., *The Routledge Handbook of the Peoples and Places of Ancient Western Asia*, London, New York, 2009, p. 307.

¹¹ Pliny, *Natural History*, XXXI, 113, p. 304.

¹² Հերոդոտոս, I, 28:

¹³ Հմմտ. Страбон, с. 618.

¹⁴ Bryce T., *The Routledge Handbook of the Peoples and Places of Ancient Western Asia*, p. 487.

Կարյան Ջևաի հնամենի սրբավայրը¹⁵: Կարիացիների երկիրը նվաճում է Հարպագոսը¹⁶: Վերջինս նվաճում է նաև կնիդոսցիների երկիրը՝ Կնիդիան կամ Տրիոպիոնը, ներկայիս Թալփանիչայի գետաբերանի շրջանում, ու Հալիկառնասոսից՝ ներկայիս Բողրումից¹⁷ հյուսիս-արևելք գտնվող պեղասացիներին¹⁸: Հույն հեղինակի տեղեկություններից երևում է, որ կնիդոսցիները և պեղասացիները գտնվել են Կարիայում: Պատահական չէ, որ Հերոդոտոսը և Քսենոփոնը Կերամիկոս ծոցը՝ ներկայիս Քերմեն, համարում են Կարիայի մասը¹⁹: Կարիացիների համար պարսիկների գերիշխանությունը բավականին մեղմ է եղել, քանի որ վերջիններս հարգում էին տեղական ավանդույթները և ինքնավարությունը²⁰:

Քսենոփոնը գրում է, որ կարիացիներին նվաճել է Կյուրոսի մեկ այլ գորավարը՝ Ադուսիոսը, որին ավելի ուշ Կյուրոսը բնակիչների խնդրանքով նշանակում է Կարիայի սատրապ²¹:

Հերոդոտոսի մի տեղեկությունից էլ պարզվում է, որ կարիացիներն ապրել են Եգիպտոսում²², ինչը վկայում է Եգիպտոսում կարիացիներից կազմված ռազմական գաղութի մասին: Կարիացիներն ավելի ուշ հաստատվում են Մենփիսում, որտեղ

---

¹⁵ Հերոդոտոս, I, 171: Պլինիոս Ավագը Մյուլասան նշում է որպես ազատ քաղաք (տե՛ս u Pliny, Natural History, XXIX, 108, p. 300):

¹⁶ Հերոդոտոս, I, 174:

¹⁷ Bryce T., The Routledge Handbook of the Peoples and Places of Ancient Western Asia, p. 278.

¹⁸ Հերոդոտոս, I, 175; VII, 104; Страбон, с. 573. Կնիդիան, Տրիոպիան և կարիական բազմաթիվ քաղաքներ հիշատակվում են Պլինիոս Ավագի կողմից (տե՛ս u Pliny, Natural History, XXIX, 104, p. 298):

¹⁹ Հերոդոտոս, I, 174; Ксенофонт, Греческая история, пер. С. Лурье, Москва, 2010, с. 276.

²⁰ Ефремов Н. В., Династия Гекатомнидов в современных им греческих надписях, «Вопросы эпиграфики», вып. IV, Москва, 2010, с. 82-165.

²¹ Քսենոփոն, Կյուրոպեդիա, թարգմ. Ս. Կրկյաշարյանի (այսուհետև՝ Կյուրոպեդիա), Երևան, 2000, էջ 5, 284, 355:

²² Հերոդոտոս, II, 61:

հայտնի էր նրանց թաղամասը²³: Եգիպտոսում հելլենները և կարիացիները՝ որպես վարձկաններ, կովում են պարսիկների դեմ²⁴: Արիանոսը Գավգամելայի ճակատամարտին պարսկական բանակի կազմում բաբելոնացիների և սիտակենների հետ միասին հիշատակում է «գաղթական» կամ «արտաքսված» կոչված կարիացիներին²⁵, որոնց անվան տակ հեղինակը նկատի ունի Հարավային Միջագետքում Աքեմենյանների կողմից վաղուց վերաբնակեցված կարիացիներին²⁶:

Քսերքսեսի հունական արշավանքին կարիացիները տրամադրել էին յոթանասուն նավ, և հունիական ու կարիական նավատորմը գլխավորում էր Արիարիզեսը՝ Դարեհի որդին Գորբյուսի դստրից²⁷:

Հույն-պարսկական պատերազմների ժամանակ կարիացիները ապստամբում են պարսիկների դեմ և համառ դիմադրություն ցույց տալիս: Ապստամբ կարիացիները հավաքվում են Սպիտակ պուներ կոչված վայրում՝ Մարսիաս գետի մոտ, որը, հոսելով Իդրիաս երկրի միջով, թափվում էր Մեանդրոս գետը: Պարսիկներն անցնում են Մեանդրոս գետը և Մարսիաս գետի մոտ ջախջախում կարիացիներին, որոնք ապաստան էին գտնում Միլետից 48 կմ հարավ-արևելք տեղադրվող²⁸ Լաբրաունդայում՝ Ջևս Ստրատիոսի (բառացի՝ ռազմատենչ) սրբավայրում²⁹: Տեղե-

---

²³ Adiego J. I., *The Carian Language*, p. 2.

²⁴ Հերոդոտոս, III, 11:

²⁵ Արիանոս, Ալեքսանդրի արշավանքը, «Ալեքսանդր Մակեդոնացի» (այսուհետև՝ Արիանոս), Երևան, 1987, էջ 97, 101, 103:

²⁶ Herzfeld E., *The Persian Empire. Studies in Geography and Ethnography of the Ancient Near East*, Wiesbaden, 1968, p. 9; Дандамаев М. А., *Месопотамия и Иран в VII-IV вв. до н. э.: Социальные институты и идеология*, Санкт-Петербург, 2009, с. 362.

²⁷ Հերոդոտոս, VII, 93, 97:

²⁸ Bryce T., *The Routledge Handbook of the Peoples and Places of Ancient Western Asia*, p. 401.

²⁹ Հերոդոտոս, V, 118-119: Լաբրաունդան Հեկատոմնոսյանների կրոնական կենտրոնն էր (տե՛ս Williamson Ch., *Labraunda as Memory Theatre for Hellenistic Mylasa, "Herom"*, *Journal on Hellenistic and Roman Material Culture*, 2013, Vol. 2, p. 144):

կույթունից պարզվում է, որ Մեանդրոս գետը Կարիայի վարչական սահմանն էր, ինչի մասին ավելի ուշ ժամանակների համար հաղորդում է նաև Ստրաբոնը³⁰:

Հերոդոտոսը հիշատակում է նաև Կարիայի Ալաբանդա, Միուս և Պրիենե քաղաքները³¹: Վերջին երկու քաղաքները գտնվել են համապատասխանաբար Մեանդրոս գետի ստորին հոսանքի ձախ և աջ ափերին, հետևաբար՝ Հերոդոտոսը Կարիան աշխարհագրական առումով տարածում է նաև գետից հյուսիս, ինչն արդեն չի համապատասխանում Կարիայի վարչական սահմաններին: Ալաբանդա քաղաքը՝ իտթական աղբյուրների Վալիվանդան³², տեղադրվում է ժամանակակից Զինեից 11 կմ արևմուտք³³ և, հավանաբար, նույնանում է Հերոդոտոսի հիշատակած փոյուզիական Ալաբանդա քաղաքին³⁴, ինչը խոսում է այն մասին, որ Ալաբանդան անցել էր կա՛մ Փոյուզիական սատրապությանը, կա՛մ էլ աշխարհագրական առումով համարվում էր Փոյուզիայի մաս: Հերոդոտոսը Կարիայի հարավարևելյան անկյունում հիշատակում է Կավնոս քաղաքը ներկայիս Դալյան գյուղի մոտ, Կալբիսի՝ Դալյան գետի ստորին հոսանքի շրջանում³⁵, որը գրավում է Հարպագոսը³⁶: Ստրաբոնը

---

³⁰ Страбон, с. 541.

³¹ Հերոդոտոս, VII, 195: Պլինիոս Ավագն Ալաբանդան հիշատակում է որպես ազատ քաղաք (տե՛ս Pliny, Natural History, XXIX, 109, p. 302):

³² Garstang J., Gurney O. R., The Geography of the Hittite Empire, p. 79.

³³ Bryce T., The Routledge Handbook of the Peoples and Places of Ancient Western Asia, p. 20.

³⁴ Հերոդոտոս, VIII, 136:

³⁵ Bryce T., The Routledge Handbook of the Peoples and Places of Ancient Western Asia, p. 155; Konuk K., Erbbina in Caria?, Ancient History, Numismatics and Epigraphy in the Mediterranean World. Studies in Memory of Clemens E. Bosch and Sabahat Atlan and in honour of Nezahat Baydur, Istanbul, 2009, p. 194; Страбон, с. 609. Կալբիսի նույնացումը Բնդոս գետի՝ ներկայիս Դալամանի հետ սխալ է (տե՛ս «Dictionary of Greek and Roman Geography», ed. by W. Smith, Vol. I, Boston, 1854, p. 576):

³⁶ Հերոդոտոս, I, 176: Կավնոս քաղաքը Կարիայում հիշատակում են Դիոդորոս Սիկիլիացին (տե՛ս Diodori Bibliotheca Historica, ed. L. Dindorfius, Vol. II, Lipsiae, 1826, XIV, 79, 10, p. 375), Ստրաբոնը (տե՛ս Страбон, с. 609):

Կարիայի սահմանը Փոյուզիայի ուղղությամբ համարում է Կարուրը³⁷՝ ներկայիս Դենիզլիից հյուսիս-արևմուտք³⁸:

Արիանոսը նույնպես աշխարհագրական առումով ընդարձակ տարածք է հատկացնում Կարիային՝ Մեանդրոս գետի հարթավայրը մինչև Միլետ համարելով Կարիայի տարածք, բայց միևնույն ժամանակ գետի աջափնյակին գտնվող Տրալես քաղաքը՝ ժամանակակից Այդինը³⁹, չի տեղադրում Կարիայում⁴⁰: Քսենոփոնը գրում է, որ Կարիան Տիսսափեռնեսի՝ մերձծովյան շրջանի կառավարչի⁴¹ բուն տիրույթն էր⁴², այսինքն՝ սատրապությունը: Հյուդառնեսի սերունդ⁴³ Տիսսափեռնեսի մահից հետո Կարիան կառավարում է Արիեոսը⁴⁴: Արամեերեն, լիկիերեն և հունարեն լեզուներով հայտնաբերված մի արձանագրության մեջ, որը թվագրվում է Արտաքսերքսես Գ-ի թագավորության առաջին տարով (մ. թ. ա. 359/358 թվական) կամ ավելի ստույգ Արշեսի թագավորության սկզբներին՝ 337 թվականին, հիշատակվում է Կարիայի և Լիկիայի սատրապ Պիկսոդարոսը, որին էլ հենց պատկանել է արձանագրությունը⁴⁵, ինչը վկայում է

---

³⁷ Страбон, с. 620.

³⁸ “Dictionary of Greek and Roman Geography”, ed. by W. Smith, Vol. I, p. 554.

³⁹ Bryce T., The Routledge Handbook of the Peoples and Places of Ancient Western Asia, p. 713.

⁴⁰ Արիանոս, էջ 35, 178:

⁴¹ Фукидид, История, с. 402.

⁴² Ксенофонт, Греческая история, с. 313, 323. St' u' ush Xenophon, Scripta Minora, with an English translation by E. C. Marchant, Cambridge, Massachusetts, London, 1946, Loeb Classical Library, Agesilaus, I, 15, p. 66; Рунг Э. В., Греция и Ахеменидская держава: История дипломатических отношений в VI-IV вв. до н. э., Санкт-Петербург, 2008, с. 267, 291.

⁴³ Рунг Э. В., Тиссаферн и Гидарниды в контексте политической истории Ахеменидской державы в V в. до н. э., «Вестник древней истории», 2012, № 1, с. 16-39.

⁴⁴ Дандамаев М. А., Политическая история Ахеменидской державы, Москва, 1985, с. 235.

⁴⁵ Дандамаев М. А., Луконин В. Г., Культура и экономика древнего Ирана, Москва, 1980, с. 288; Weiskopf M., The so-called “great Satrap’s revolt”: 366-360

այն մասին, որ Պիկսոդարոսը ստացել էր նաև Լիկիայի կառավարումը:

Կարիայի մայրաքաղաք Հալիկառնասոսը համառ դիմադրություն է ցույց տալիս Ալեքսանդր Մակեդոնացուն, որին միայն երկարատև պաշարումից հետո է հաջողվում գրավել ու կործանել քաղաքը⁴⁶: Կարիան գրավելուց հետո Ալեքսանդրը Կարիայի տիրուհի է նշանակում Ադային՝ Հեկատոմնոսի դստերը, որին հաջողվել էր պահել միայն Ալինդոսը՝ կարիական մայր ամրոցը, իսկ մինչ այդ Կարիան կառավարում էր Օրոնտոբատը⁴⁷: Հին աղբյուրների տեղեկություններից երևում է, որ Կարիայում պահպանվել էր սեփական արքայատոհմը, որի ներկայացուցիչները հիմնականում նաև պարսից արքունիքի կողմից ընդունվում էին որպես կառավարիչներ⁴⁸, հատելով սեփական դրամները⁴⁹: Օրինակ, Դիոդորոս Միլիլիացին հիշատակում է Կարիայի դինաստ Իդրիոսին, որը, սկսած իր նախնիներից, պարսից թագավորի դաշնակիցն ու բարեկամն էր⁵⁰: Մ.թ.ա. մոտ 392 թվականին Կարիան կառավարում է տեղական դինաստ Հե-

---

B.C., "Historia", Heft 63, Stuttgart, 1989, p. 65. Արձանագրության տեքստը տե՛ս u Bryce T. R., *The Lycians in Literary and Epigraphic Sources*, Copenhagen, 1986, pp. 92-93; Briant P., *From Cyrus to Alexander. A History of the Persian Empire*, translated by P. T. Daniels, Winona Lake, Indiana, Eisenbrauns, 2002, pp. 706, 708.

⁴⁶ Արիանոս, էջ 39-44: Հալիկառնասոսից արևմուտք հիշատակվում է Մինդոս քաղաքը՝ ներկայիս Բոդրում թերակղզու արևմտյան ծովափին, իսկ հյուսիս՝ Մյուլասան (անդ, էջ 40-41):

⁴⁷ Անդ, էջ 44: Ալինդոսը նույնացվում է խեթական աղբյուրների Իյալանդային՝ ներկայիս Դեմիրչի-դերեսիի տեղում (տե՛ս u Garstang J., Gurney O. R., *The Geography of the Hittite Empire*, p. 78):

⁴⁸ Հմմտ. Դիոդորոս Միլիլիացի, Պատմական գրադարան, թարգմ. բնագրից, առաջաբան և ծանոթագրություններ Ս. Կրկյաշարյանի, Երևան, 1985, էջ 71, 75; Дандамаев М. А., Луконин В. Г., Նշվ. աշխ., էջ 117; Э. В. Рунг, *Ранние греческие тираны и персы, «История: Мир прошлого в современном освещении»*, Санкт-Петербург, 2008, с. 89.

⁴⁹ Дандамаев М. А., Луконин В. Г., Նշվ. աշխ., էջ 205; Olmstead A. T., *History of the Persian Empire*, Chicago, 1960, p. 390.

⁵⁰ *Diodori Bibliotheca Historica*, ed. L. Dindorfius, Vol. III, Lipsiae, 1826, XVI, 42, 20, p. 46; XVI, 45, 30, p. 50.

կատումնուր (մ. թ. ա. 395-377 թվականներ), որը փորձում է ստեղծել իր անկախ պետությունը⁵¹:

Հեկատումնուսի որդու՝ Մավսուլուսի կառավարման տարիներին (մ.թ.ա. 377-353 թվականներ) հունական մշակույթը Կարիա-յում մեծ տարածում ու ազդեցություն է ձեռքբերում, իսկ մայրաքաղաքն էլ Մյուլասայից տեղափոխվում է Հալիկաոնասու՝ չնայած Մյուլասան մնում է որպես սատրապական կենտրոն⁵²: Սատրապների մեծ ապստամբության ժամանակ Մավսուլուրը, բացահայտ չհարելով ասպտամբներին, կարողանում է ճկուն քաղաքականության շնորհիվ ընդլայնել իր երկրի սահմանները և նվաճել Հռոդոսը: Դիոդորոս Միկիլիացին Մավսուլուսին անվանում է ապստամբ⁵³, ինչը խոսում է այն մասին, որ Հալիկաոնասուի դինաստը պարսից արքայի և սատրապների հակամարտության ժամանակ, կախված ուժերի հարաբերակցությունից, փոխում էր իր դիրքորոշումն այս կամ այն կողմի նկատմամբ⁵⁴: Վարելով նաև ակտիվ ռազմական գործողություններ Լյուդիայում, Լիկիայում, Հոնիայում⁵⁵: Ապստամբության ժամանակ, ունենալով բավականին ուժեղ նավատորմ⁵⁶, Մավսուլուսի շահագրգռությունների կենտրոնում էին Լիկիան և Էգեյան ծովի կղզիները⁵⁷: Օգտվելով քաղաքացիական պատերազմից՝ Մավսուլուսին հաջողվում է Հռոդոսից, Քիոսից, Կոսից, Էրիտրեայից և Բյուզանդիոնից ստեղծել միություն, որն էլ գլխավորում է: Նույ-

---

⁵¹ Дандамаев М. А., Նշվ. աշխ., էջ 238, 241, 245; Konuk K., The Coinage of Hyssaldomos, *Dynast of Mylasa, Zurück zum Gegenstand. Festschrift für Andreas E. Furtwängler, Band II, Beier & Beran Langenweißbach, 2009*, p. 357.

⁵² «The Cambridge Ancient History», Vol. VI, Cambridge University Press, 1994, p. 217.

⁵³ Diodori Bibliotheca Historica, Vol. II, XV, 90, 20, p. 499; Briant P., *From Cyrus to Alexander*, pp. 667-668.

⁵⁴ Քսենոփոնը հաղորդում է, որ Մավսուլուրը ոսկով օգնում էր Ագեսիլայոսին (տե՛ս Xenophon, *Scripta Minora, Agesilaus, II, 27*, p. 96):

⁵⁵ Olmstead A. T., *History of the Persian Empire*, pp. 425-426; Олмстед А., *История Персидской империи*, Москва, 2012, с. 458.

⁵⁶ Xenophon, *Scripta Minora, Agesilaus, II, 26*, p. 96.

⁵⁷ Weiskopf M., *The so-called “great Satrap’s revolt”: 366-360 B.C.*, pp. 16, 38, 68; Рунг Э. В., *Греция и Ахеменидская держава*, с. 386-387.

նիսկ Կրետեն Հեկատոմնոսյանների դիվանագիտության ծիրում էր, ինչը թույլ է տալիս Կարիան համարել փոքր կայսրություն⁵⁸: Քիոսում հատված դրամների վրա Մավսոլոսը պատկերված է Հերակլեսի կերպարանքով, ինչից էլ սկսվում է նրա աստվածացումը⁵⁹: Մավսոլոսը ուժեղ հելլենացված արևելյան կառավարչի լավագույն օրինակ է, որը ոչ միայն հունարենը դարձրեց պաշտոնական արձանագրությունների լեզուն, այլև զբաղվեց քաղաքաշինությամբ, ինչի համար պահանջվող հսկայական գումարները ձեռք բերելու համար խաբեությամբ թալանում էր իր ենթակայության տակ գտնվող ժողովուրդներին⁶⁰:

Մավսոլոսին հաջորդում է կինը և միաժամանակ քույրը՝ Արտեմիսիան (մ. թ. ա. 353-350 թվականներ), այնուհետև Հեկատոմանոսի երկրորդ որդին՝ Գիդրեսը, և դուստրը՝ Ադան, իսկ մ. թ. ա. 340-ից 335 թվականներին Հեկատոմանոսի կրտսեր որդին՝ Պիկսոդարոսը⁶¹: Ալեքսանդրի մահից հետո Կարիան կառավարում է Կասանդրոսը⁶² կամ Ասանդրոսը⁶³:

Մ.թ.ա. V դարի սկզբին շատ կարիացիներ արդեն երկլեզվախոս էին և գիտեին հունարեն: Կարիայի մայրաքաղաք Հալիկառնաստսը կիսով հոնիական, կիսով կարիական քաղաք էր: Հալիկառնաստսում տարածված էին խառն ամուսնությունները, երբ նույն ընտանիքում հանդիպում են կարիական և հունական անուններ: Հույները հիմնականում բնակվում էին Կարիայի ծովափնյա շրջաններում՝ հետագայում դառնալով երկլեզվա-

⁵⁸ «The Cambridge Ancient History», Vol. VI, pp. 226-227.

⁵⁹ Олмстед А., История Персидской империи, с. 458-459.

⁶⁰ Մևր, էջ 459-460; Tuplin Ch., The Administration of the Achaemenid Empire, in Coinage and Administration in the Athenian and Persian Empires: The Ninth Oxford Symposium on Coinage and Monetary History, Oxford, 1987, p. 146.

⁶¹ Olmstead A. T., History of the Persian Empire, pp. 433-436; Дандамаев М. А., Նշվ. աշխ., էջ 246-248.

⁶² Ռուփոս, Ալեքսանդր Մակեդոնացու պատմությունը, «Ալեքսանդր Մակեդոնացի», Երևան, 1987, էջ 596:

⁶³ Դիոդորոս Միկիլիացի, էջ 110, 113: St' u նաև Diodori Bibliotheca Historica, Vol. III, XVIII, 3, 10, p. 228.

խոս⁶⁴: Դիողորոս Սիկիլիացու վկայությամբ Փոքր Ասիայի քաղաքների բնակչությունը երկլեզվախոս էր և խոսում էր ինչպես հունարեն, այնպես էլ տեղական լեզուներից որևէ մեկով⁶⁵:

Ըստ Պլուտարքոսի և Մտրաբոնի՝ կարիացիների անունը նշանակում է աքաղաղ և կապված է նրանց սաղավարտների ամրացված փետրափնջերի հետ, որոնք կոչվել են *kariká*⁶⁶, ինչը ժողովրդական ստուգաբանությունն է: Կարիան հին պարսկական սեպագիր արձանագրություններում հիշատակվում է Կարկա, Հին Կտակարանում՝ Կար կամ Քար, աքքադերենում Կարսա անվանաձևերով⁶⁷: Հին պարսկերեն *Karkā*-ն բաբելոներեն թարգմանվում է և՛ *Karsāja*, և՛ *Bannēšāja*, որոնցից առաջինը փոխառություն է եգիպտերենից և նշանակել է Կամբյուսեսի նվաճումից հետո Եգիպտոսից տեղափոխված, «եգիպտականացման» ենթարկված կարիացիներին, իսկ երկրորդը՝ փոքրասիական կարիացիներին⁶⁸: Գոյություն է ունեցել նաև կարիացիների Բանեշու անունով գյուղը՝ որպես նավակայան Շաթ ալ-Արաբ գետի վրա՝ ներկայիս Մուխամմիրայի մոտ⁶⁹, այսինքն՝ խոսքը վերաբերում է «արտաքսված կամ գաղթական» կարիացիներին: Բեհիսթունի արձանագրությունում Կարիան չի հիշատակվում,

⁶⁴ Дандамаев М. А., Луконин В. Г., Եզվ. աշխ., էջ 286-287:

⁶⁵ Diodori Bibliotheca Historica, Vol. II, XI, 60, 3-5, p. 61.

⁶⁶ Plutarch's Lives, with an English translation by B. Perrin, vol. XI, Cambridge, Massachusetts, London, 1954, Loeb Classical Library, Artaxerxes, X, I, p. 148; Страбон, с. 618; Strabonis Geographica, ed. C. Müller, Parisiis, 1853, XIV, II, 27, p. 564; Herda A., Greek (and our) views on the Karians, p. 446.

⁶⁷ Herzfeld E., The Persian Empire, pp. 43-44; "A Commentary on Herodotus Books I-IV", ed. by O. Murray, A. Moreno, Oxford University Press, Inc., New York, 2007, p. 192; Simon Z., Against the Identification of Karkiša with Carians, in Nostoi: indigenous culture, migration + integration in the Aegean Islands + Western Anatolia during the late bronze + early iron ages, ed. by N. Chr. Stampolidis, C. Maner, K. Kopanias, Koç University Press, 2015, pp. 794-795. Վերջինս գտնում է, որ *Karkiša/Karkiya*-ն լեզվական, գուցե նաև աշխարհագրական առումով կապված չէ Կարիայի և կարիացիների հետ (անդ, էջ 802-803), ինչը հավանական չէ:

⁶⁸ Waerzeggers C., The Carians of Borsippa, Iraq, 68, 2006, pp. 4, 7-8.

⁶⁹ Herzfeld E., Եզվ. աշխ., էջ 43, 277:

և միայն Գարեհ Ա-ի Նաքշե Ռոստամի արձանագրության մեջ կարիացիներն արդեն նշված են⁷⁰: Հնարավոր է ենթադրել, որ Բեհիսթունի արձանագրությունում կարիացիները լուկիացիների, պամփյուլիացիների, կիլիկիացիների, կիպրոսցիների հետ ներառված են «այն երկրները, որ ծովի մոտ են» աշխարհագրական սահմանման մեջ⁷¹: Հին պարսկական արձանագրություններից մեկում էլ հաղորդվում է, որ կարիացիները հոնիացիների հետ լիբանանյան մայրին Բաբելոնից տեղափոխում են Սուգա⁷²: Դիոդորոս Սիկիլիացին էլ Սուգայի մոտ հիշատակում է կարիական գյուղերի մասին⁷³, այսինքն՝ կարելի է նկատել, որ գործ ունենք կարիական վերաբնակիչների հետ:

Այսպիսով, ամփոփելով կատարված քննությունը, կարող ենք եզրակացնել, որ կարիացիների հետ Աքեմենյանները հաստատել էին վարչական կառավարման այնպիսի համակարգ, որը պայմանավորված էր ոչ միայն պարսիկների քաղաքականությամբ, այլ նաև Գարիայի ներքին առանձնահատկությամբ: Գարիան I սատրապության կազմում ուներ ռազմավարական կարևոր նշանակություն և բավականին ընդարձակ տարածք, որը կառավարվում էր պարսիկ սատրապի կամ էլ տեղական կառավարիչների՝ հատկապես Հալիկառնաստսի դինաստների կողմից:

---

⁷⁰ Kent R., *Old Persian. Grammar. Texts. Lexicon.* 2nd ed., New Haven, 1953, pp. 137, 141, 151, 156.

⁷¹ Անդ, էջ 117: Հմմտ. Рунг Э. В., *Тиссаферн и Гидарниды...*, с. 22-23.

⁷² Kent R., *Old Persian. Grammar. Texts. Lexicon.* 2nd ed., New Haven, 1953, p. 143.

⁷³ Diodori *Bibliotheca Historica*, vol. III, XVII, 110, 20-30, p. 212.

КАРИЯ В АДМИНИСТРАТИВНОЙ СИСТЕМЕ АХЕМЕНИДСКОЙ ПЕРСИИ

Оганнес Хорикян
(резюме)

Исследование древних источников показывает, что в VI-IV вв. до н. э. Кария имела обширную территорию, где было множество городов. Входящая в состав I сатрапии Ахеменидской Персии Кария имела важное стратегическое значение, так как власть персов над народами и странами входящими в I сатрапию осуществлялась сатрапом Карики, который иногда был персом по происхождению. С городами Карики персы имели «личные унии», но административным центром страны был Галикарнас, чьи династии в основном в IV в. до н. э. управляли Кариией, иногда расширяя её границы за счёт соседних стран.

CARIA IN THE ADMINISTRATIVE SYSTEM OF ACHAEMENID PERSIA

Hovhannes Khorikyan
(summary)

The examination of ancient sources shows that Caria had a vast territory and there were many towns there in the VI-IV centuries B. C.. Caria, being in the territory of the Achaemenid Persia's I Satrapy had a significant strategic importance, as the Persian power was being realized towards the peoples and countries entering into the satrapy by the Caria's satrap who was sometimes the Persian by the origin. The Persians had "personal union" with the towns of Caria, but the administrative centre of the country was Halicarnassus, and its dynasts governed Caria especially in the IV century B. C. sometimes enlarging its territories on the account of the neighbouring countries.